

2. Тренди та тенденції в маркетингу на 2022 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bc-club.org.ua/news/bc-club/trendy-ta-tendenciji-v-marketynghu-na-2022-rik.html>
3. ТОП професії майбутнього [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kudapostupat.ua/profesii-majbutnoho/>
4. Іваненко Л.М., Боєнко О.Ю. Розробка моделі професійної підготовки фахівців-маркетологів на основі компетентнісного підходу. Бізнес-Інформ. № 5. 2020. С. 492–502.

УДК 332.1

Чуприна О. О.,

д. е. н., доцент, професор кафедри маркетингу та туризму

Маріупольського державного університету

Токарева В. І.,

д. держ. упр., професор, професор кафедри маркетингу та туризму

Маріупольського державного університету

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

Конкурентоспроможність країни в значному ступені залежить від рівня соціально-економічного розвитку територій, для яких характерна певна диференціація, та обумовлюється запровадженням дієвої системи управління територіальним розвитком. Важливість цього питання неодноразово підкреслювалась у різноманітних дослідженнях [1; 2], що пояснюється значущістю територій «в реалізації економічних реформ та формуванні точок зростання» [3, с.27].

Слід констатувати, що стратегічне управління процесами територіального розвитку потребує визначення та обґрунтування цілей і пріоритетів, які формуються з врахуванням сучасних тенденцій і викликів та враховують слабку контрольованість, можливу невизначеність та мінливість зовнішнього середовища.

Акцентуємо увагу на тому, що останні характеристики звичайно притаманні слабоструктурованим системам. Серед їх основних особливостей, які вносять певні корективи в управлінські підходи, значно ускладнюючи ці процеси, слід відзначити: нестачу або взагалі відсутність необхідної кількісної інформації, що ускладнює вирішення проблемних ситуацій та побудову моделей для опису та аналізу систем (наприклад, оптимізаційних, регресійних тощо), актуалізуючи використання якісної інформації; взаємопов'язаність та одночасно неоднорідність факторів впливу на процеси територіального розвитку; значну роль суб'єктивних чинників при прийнятті рішень на фоні обмеженості часу.

Така специфіка значно обмежує ефективність звичних методів пошуку оптимальних рішень, актуалізуючи необхідність запровадження нових підходів до формування системи стратегічного управління територіальним розвитком.

Результати досліджень дозволили дійти висновку щодо ефективності когнітивних технологій, які, завдяки своїм характеристикам, уможливають управління складними системами в умовах слабкої структурованості, що

представляється необхідним в процесі стратегічного управління територіальним розвитком та актуалізації пріоритетів.

Перевага підходу, який базується на когнітивному моделюванні, полягає у можливості визначення ймовірних впливів за певними чинниками-важелями і самостійному формуванні системою перспектив розвитку в залежності від заданих первинних цілей.

При цьому загальна методика формування пріоритетів стратегічного управління територіальним розвитком передбачає виконання таких послідовних дій:

1. Актуалізація проблемних питань територіального розвитку (наприклад, на основі SWOT-аналізу).
2. Формування комплексу соціально-економічних факторів регуляторного впливу.
3. Побудова матриці суміжності за групами факторів, які здійснюють регуляторний вплив на розвиток територій.
4. Побудова когнітивної карти факторів регуляторного впливу на розвиток територій.
5. Аналіз сили взаємозв'язку між цими факторами.
6. Розробка перспективних сценаріїв територіального розвитку (в залежності від заданих цілей та завдань).
7. Формування прогнозу. Розрахунок системних показників.

Необхідно звернути увагу, що практична реалізація підходу, заснованому на когнітивних технологіях, передбачає поетапне виконання таких дій:

1. Когнітивний аналіз інформації:
  - 1.1. Встановлення основної мети та цілей дослідження; визначення об'єкта та соціально-економічних процесів.
  - 1.2. Збір та обробка якісної і кількісної інформації, яка характеризує основні аспекти територіального розвитку в динаміці (виявлення основних показників; вивчення взаємозв'язків, тенденцій і закономірностей територіального розвитку з урахуванням дії економічних законів).
2. Когнітивне моделювання:
  - 2.1. Аналіз факторів управлінського впливу на основі когнітивних структурованих знань. Відбір найбільш значущих факторів, які характеризують розвиток території та їх групування за таким принципом: базисні, фактори-індикатори, важелі впливу.
  - 2.2. Визначення причинно-наслідкових зв'язків між факторами (позитивний, негативний вплив або відсутність залежності), встановлення сили зв'язку між ними, а також тенденцій і змін, які здатні вплинути на соціально-економічний розвиток територій. Відображення результатів здійснюється у вигляді когнітивної карти, завдяки якій досягається наочність представлення закономірностей розвитку ситуації.
3. Побудова ймовірних сценаріїв територіального розвитку в залежності від заданих цілей та завдань (на основі аналізу поступового впливу факторів-важелів).

Спираючись на результати досліджень [4, с. 10; 5, с. 12] зазначимо, що серед основних сценаріїв територіального розвитку представляються можливими такі варіанти:

1. Сценарій некерованого розвитку, тобто саморозвитку (при відсутності впливу чинників на процеси).

2. Сценарій керованого розвитку, за яким можливий перебіг подій за двома напрямками:

- територіальний розвиток за прямим завданням, який реалізується через запровадження комплексу встановлених стимулюючих заходів;

- територіальний розвиток за зворотним завданням, який передбачає розробку заходів та управлінських механізмів на основі досягнення заздалегідь визначеної мети.

Зазначимо, що практична реалізація таких процесів, формування сценаріїв, вибір альтернативних стратегій, спрямованих на ефективне розв'язання проблем, пов'язаних з територіальним розвитком, відбувається шляхом використання систем підтримки прийняття рішень (наприклад, «КАНВА»).

Таким чином, стратегічне управління територіальним розвитком необхідно здійснювати на основі сучасних підходів, які повинні враховувати існуючі виклики та умови невизначеності. Тому, представляється доцільним використання когнітивних технологій, які дозволяють управляти складними об'єктами в слабо структурованих проблемних ситуаціях, що виникають в процесі вибору відповідних пріоритетів.

Література:

1. Геєць В.М., Шинкарук Л.В., Артёмова Т.І. та ін. *Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія*. К.: Ін-т економ. та прогноз., 2011. 696 с.

2. Белікова Н. В. *Теорія і практика реформування економіки регіонів України: монографія*. Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2015. 384 с.

3. Краців В. С. *Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики та пріоритети України*. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2018. 157 с.

4. Пашкевич М. С., Чуріканова О. Ю. Когнітивна економіка: проблеми та перспективи для регіонів. *Бізнес Інформ*. 2014. № 12. С. 8-13.

5. Ткаченко О. Когнітивне моделювання складних систем. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2019. № 2 (1). С. 11-19. Doi: <https://doi.org/10.31866/2617-796x.2.1.2019.175650>